

Tombak şamdan olayı: Bursa'da çalındı, İstanbul üzerinden Londra'ya kaçırıldı

Kaçakçılıkta şeytan üçgeni

Bursa'da Osmanlı Evi'nden iki tombak çalan kişi: "Bunları bir buçuk yıl önce Yaman Mursaloğlu'na İstanbul'da 3 milyon liraya sattım". Aynı soyguncu ekip, Bursa'da iki yerden başka Konya, Hatay, Balıkesir ve İstanbul'un çeşitli yerlerindeki cami ve İslami binalardan eser çaldı.

Bursa polisi ile müze müdürü iki tombak için İstanbul'da bir antikacının dükkânında pusu kurdu, pusuyu İstanbul asayiş şubesi önledi. Ayşegül Nadir çalıntı iki minare aleminin kendisine getirildiğini doğruladı.

ÖZGEN ACAR

ANKARA — İki yıl önce 25 haziran günü Bursa'da saat 11. Gizli bir kamera olsaydı "Osmanlı Evi"nde o dakikalarda yaşanan olay şöyle görüntülenecekti:

Müze bekçileri Yasaddin Gür ve Dursun Karadağ, "Osmanlı Evi"ni çoktan temizlemişlerdi. Müzenin girişinde Azem Bilgin, her zamanki gibi bilet kesiyordu. Birkaç Hollandalı turist müzeyi gezip henüz dışarı çıkmıştı. Birbirlerini tanımaz pozlarda Süreyya Erhan Karaveziroğlu, Süleyman Yüceal ve Nedim Tirayki adlı üç kişi de biletlerini alıp içeriye girdi. İstanbul'dan kiraladıkları araba ile iki gün önce ayrıldıkları Bursa'ya bu üç kişinin yeniden döndüğünü bi-

letçi ile bekçiler nereden bilebilirdi.

İlk gelişlerinde Bursa'nın turistik broşüründen bir tane satın almışlardı. Harita üzerinde kentte gezilecek yerleri saptamışlardı. Bu üç kişinin öteki turistlerden farklı bir özelliği vardı. İki gün önce 2. Murat'ın türbesinden dört pirinç şamdan ve Yeşil İslam Eserleri Müzesi'nden biri Sultan Abdülmecit, öteki Sultan Abdülhamid'e ait iki mermer tuğrayı "çaktırmadan hatıra (!) olarak" almışlardı.

Şimdi sıra Osmanlı Evi'ndeki 16. yüzyılda Kanuni Sultan Süleyman dönemine ait iki tombak şamdandı. Bu iki şamdan tombaktı, yani bronz üzerine altın kaplamaydı. Şamdanlardan birinin tombağı dökülmüştü, ikizi ise sanki gerçek bir

altın gibi ışıltılıydı.

Osmanlı Evi'ni iki gün önce gezdiklerinde bu iki tombak şamdanı gözlerine kestirmişlerdi. Öteki eserlerle İstanbul'a dönmüş ve orada turistik mağazalarda satılan bir çift bronz şamdanı tanesi 75 bin liradan satın alarak Bursa'ya tekrar dönmüşlerdi.

Saat 11'de Karaveziroğlu, müze bekçilerini alt katta lafa tutarken, Yüceal ve Tirayki, yanlarındaki bir çanta ile birlikte üst katı gezmeye çıkıyorlardı. Kaşla göz arasında çantadaki iki bronz şamdan, Kanuni Süleyman dönemine ait iki tombak şamdandı. Bu iki şamdan artık Osmanlı tarihi çantada keklikti.

Üçlü, yeniden İstanbul'a dönerken Bursa'daki zincirleme

NE NEDİR?

Tombak şamdan

Altın tozu civa içinde karıştırılıp mantarla bronz, bakır ve pirinç gibi madeni eserlerin üzerine sürülürdü. Madeni eser ısıtılınca civa uçar, eriyik halindeki altın yüzeye yapışıp kaplardı ve bu yöntemle tombak adı verilirdi.

soygunların son kurbanı olan Osmanlı Evi'ndeki olay, ancak ertesi gün ortaya çıkıyordu. Ama keklik uçmuş, atı alan Üsükdar'ı geçmişti bir kere.

Bursa Müze Müdürü Salih Kütük, durumu genel müdürlüğüne, emniyete bildiriyordu. Bu arada Emniyet Genel Müdürlüğü olayı Türkiye içinde örgütüne ve sınır kapılarına duyurduğunda ilk yanıt Hatay'dan geliyordu.

Hatay Müzesi'nden de Roma İmparatoru Gallus'un bir portre başını çalma suçu ile üç kişi aranıyordu. İstanbul polisi üç kişiyi yakaladığını, Hatay ve Bursa'ya bildirdi. İstanbul'da derinleştirilen soruşturmada bu üçlünün Konya Müzesi'nden iki şamdan, Balıkesir Müzesi'nden de iki pirinç şamdan çaldığı or-

taya çıktı. Emniyet Genel Müdürlüğü'nün üçlü hakkındaki telsiz trafiği yoğunlaştı. Üç sanığın gönüllü ifadeleri bu illerden gelen telsizlerle de doğrulandı. Gerçekten o illerde de söz konusu soygunlar olmuştu.

Sanıklar İstanbul'daki sadece bazı eylemlerini içeren şu listeyi de verdi:

1. Çağaloğlu Türk Ocakları Şubesi'nden.
2. Laleli Camii'nden.
3. Şişli'de 2. Abdülhamid Yazılı Vakfa ait çeşmeden sebiller başlığı.
4. Fatih Millet Kütüphanesi'nden.
5. Eminönü Damat İbrahim Paşa Camii'nden
6. Beyoğlu Nusretiye Camii'nden de çeşitli İslami eserler çalmışlardı.

Üç sanık, her nedense Eyüp Sultan Camii'nden çalışan İznik çinilerinden o günkü ifadelerinde söz etmeyeceklerdi. Bu çiniler geçen aralık ayında Cenevre'de müzayede çıkacak, ancak müzayede kataloğu Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü'ne intikal etmediği için bu eserler göz göre göre satılacaktı.

Basın sadece bu eserlerin neden satın alınmadığının hesabını soracaktı. Oysa neden satın alınmadığı değil, neden zamanında katalog sağlanmayıp bu satışın durdurulmadığı ve bunların bedelsiz olarak Türkiye'ye geri verilmesinin sağlanmadığı

eleştiri konusu olmalıydı.

Bu arada Bursa Müzesi Müdürü Salih Kütük de bir polis hafiyesi gibi olayları izliyordu. Eserlerin satılması olasılığı olan bazı yerlere uyarıda bulunuyordu. Bunlardan biri de İstanbul'da Sadberk Hanım Müzesi'ydi.

Salih Kütük, üçlü daha yakalanmadan önce bir duyumu de gerlendirmek üzere Bursa emniyetinden bir polisle birlikte İstanbul'a iz sürmeye gitti. Tombakların yerini belirledi. Bunun üzerine Bursa'dan ekip istendi.

Bursa'dan Başkomiser Doğan Şimşek, polis memurları Ahmet Sabahat ve Halil Şahin ile müze müdüründen oluşan ekip 6 temmuz günü İstanbul'a giderek Hasanpaşa Karakolu'na olayı ve kuracakları pusuyu nezaketten bildirdi.

Bundan sonra şamdanların bulunduğu bildirilen dükkân gözetlemeye alındı. Her zaman sabahın köründe açılan dükkân her nedense o gün saat 11 olmuş hâlâ açılmamıştı. Ekip, Bursa'dan çalışan dördü pirinç ve iki tane tombak olan altı şamdanın da içeride olduğundan emindi. Saat 11'i birkaç dakika geçe bir sivil polis gelip ekibi karakola çağırdı. Ekip üç saat karakolda bekletildi.

İstanbul Asayiş Şubesi adına Bursa ekibinin İstanbul'da görev yapamayacağını, derhal kenti terk etmesini istediği karakolda bildirildi. İstek, konuyla ilgili olabilecek İstanbul Mali Şubesi yerine her nedense asayiş şubesinden gelmişti. Köstebek mi devreye girmişti? Doğrusu şu ana kadar bu soruların yanıtını öğrenemedim Sayın İçişleri Bakanım...

Aradan uzun bir süre geçtikten sonra dükkânın sahibi, antikacı Orhan Mustafa Kınacı'nın ifadesine başvurulacak ve "Ne şamdanı? Ben şamdanmamdan, tombak-mombak görmedim.." diyecekti. Günün birinde buraya dönmek üzere şimdilik bir nokta koyalım.

Karaveziroğlu, çalışan eserleri pazarlamada grubun da başıdır. İstanbul'dan çalışan sebiller başlığını götürür Ayşegül Nadir'e "emanet" olarak verir. Kendisiyle konuştuğumuz bu olayı Ayşegül Nadir doğrulayacak ve başka olaylara da ışık tutacaktır. 2. Murat Türbesi'nden gelen dört pirinç şamdan, müzeden iki mermer tuğra ve bir ikonayı soyadı açıklanmayan İngiliz Peter'a satar.

Karaveziroğlu'nun olaydan dört ay sonra 19 Ekim 1989 tarihli resmi ifadesi şöyle:

"Bu İngiliz iki ayda bir gelir, beni arardı. Bana satılacak antika eşya olup olmadığını sorardı. Ben de mal varsa kendisine satardım. Bu şahıs Türkiye'ye mal toplamak için gelir giderdi. Ben de yukarıda saydığım bu malları bu şahsa sattım. Bu mallar karşılığında toplam 85 milyon TL'sine anlaşılmıştı. Ancak bu paranın 79 milyon lirasını almıştım. Diğer kalanı da borç olarak duruyordu. Bu parayı, yani alacağım olarak kalan 6 milyon lirayı kendisinden almamıştım. Bu şahıstan, yani İngiliz Peter'dan almış olduğum paraların da üçte birini ben aldım. Geri kalan paraları da Süleyman Yüceal'a verdim. Getirmiş oldukları iki adet şamdanı Cihangir semtinde Yaman Mursaloğlu isimli şahsa 3 milyon Türk Lirası'na sattım. Bu paranın da üçte birini aldım."

Bu ifadede sanık şu gerçekleri açıklamaktadır:

1. Pek çok çalıntı eski sanat (Arkast Sa. 16, Sü. 1'de)

MÜZAYEDE

Osmanlı eserleri haraç mezat

MİNE G. SAULNIER

PARİS — 27-28 Mayıs günleri Paris'in ünlü müzayede salonları Drouot'de, önemli sayıda Osmanlı eserleri satışa çıkarılıyor.

"İslam Sanatı" toplu adını taşıyan ve iki gün sürecek olan açıkarttırmada 354 parça yer alıyor ve Osmanlı İmparatorluğu dönemine ait Türk, İran, Rus, Ermeni sanatı olarak sınıflandırılan eserler arasında, "oryantalist" adı verilen Batılı ressamların Doğu tabloları var. Açıkarttırmanın sergi kataloğunu hazırlayan ve satışın genel ekspertizinden sorumlu Lucien Arcache'ın verdiği bilgiye göre satışa sunulan en önemli Osmanlı parçaları arasında şunlar var:

— 17. yüzyıl yapısı Türk işi gümüş bir kandil. Ortalama değeri 200 milyon TL olarak biçilen bu kandil temiz ve sade işçiliğiyle satışın en önemli parçasını oluşturuyor.

— 16. yüzyıl ikinci yarısından İznik türbe askısı (Ortalama değeri 90 milyon TL.)

— II. Mahmut döneminden bir tombak (— 175 milyon.)

— III. Selim döneminden bir ibrik (100 milyon —)

— Özel bir koleksiyona ait 7 parçalık, 18. yüzyıl küçük Kütahtaya tabağı. Yaklaşık 140 milyon TL değer biçilen bu takım, insan motifli olmaları açısından önem taşıyor. Tabaklar önce tek tek açıkarttırmaya sunulacak ve bir tabağa en yüksek fiyatı veren, sonunda bütün takımı alacak.

Açıkarttırmanın baş eksperleri Lucien Arcache, ayrıca oryantalist resimler arasında Carle Vermet imzalı, 53x66 santim boyutundaki "Mansur" adlı tabloları

Yazarlar Mis Sokak'ta buluştu

Beyoğlu'nun Mis Sokakı dün hareketli bir gün yaşadı. Cumhuriyet Kitap Kulübü ile Beyoğlu Belediyesi'nin işbirliğiyle düzenlenen "Beyoğlu Kitap Günleri '91" kapsamında dün yazarlar Aziz Nesin, Salâh Bırsel, Tarık Dursun K., Emre Kongar ve ilk kitabı geçen kış yayımlanan şarkıcı Füsün Önal kitaplarını imzaladılar. Beyoğlu Belediye Başkanı Hüseyin Aslan, bu yıl 75. doğum yılını kutlayan Aziz Nesin'e Mis Sokak'taki kitap etkinlikleri anısına bir plaket ve diğer yazarlara da çiçek verdi. "Hayatı Denedim" adlı kitabını imzalayan Füsün Önal, "Böylesine büyük yazarlarla aynı masada kitap imzalamak beni ilk kez plak doldurduğum günler kadar heyecanlandırdı" dedi. Mis Sokak'ta bugün de Oktay Akbal, Nesin Tiralı, Aziz Nesin ve Buket Uzuner saat 15.00'ten itibaren kitaplarını imzalayacaklar. (Fotograf: İbrahim Günel)

BAŞSAĞLIĞI

Yapı Kredi'nin Yönetim Kurulu Başkanı, değerli insan

Dr. KEMAL SATIR'ı

kaybetmenin üzüntüsü içindeyiz.

Ailesine, yakınlarına ve Yapı Kredi camiasına başsağlığı dileriz.

MERKEZ AJANS A.Ş.

Kaçakçılıkta şeytan üçgeni

(Baştarafı 3. Sayfada)

ve tarihi eseri kendisi pazarlamıştır.

2. Satma ya da başka nedenlerle bunların bazılarını "emanet" olarak Ayşegül Nadir'e vermiştir.

3. Çalıntı eserlerin çoğunu bizzat İngiltere'den gelen ve soyadını açıklamadığı Peter adlı kişiye satmıştır.

4. İki şamdanı da Yaman Mursaloğlu'na 3 milyon liraya satmıştır.

İstanbul polisi, Karaveziroğlu'nun evinde yaptığı aramada, bu çalıntı eserlerden Roma İmparatoru Gallus'un başını, bazı şamdan ve alemlerden bazılarını ele geçirecekti ve öteki iki sanık, "soygunların birlikte yapıldığını" söyleyerek sadece bu noktada kendisini yalanlayacak, öteki ifadelerini doğrulayacaktı. Olayın bu ayrıntısını ve İngiliz Peter'ı bir yana bırakıp Yaman Mursaloğlu'na dönelim.

6 Mayıs tarihli yazımda bir tuzak kurmuştum. Tuzak cümleleri şöyleydi:

"Müzayedeevinin (Sotheby's) alt düzey görevlilerinden bir kaynağım bu iki Osmanlı tombak şamdanının, astronomik fiyata satılan öteki bazı Osmanlı eserleri ile birlikte Mr. Mürseloğlu adlı bir Türk centilmeni-ne ait olduğunu ve kendisinin de müzayedeevince çok iyi tanıdığı için bunların satışa çıkartılmasından çekinmediklerini söylemekle yetinecekti. Ancak şu ana kadar centilmen Mr. Mürseloğlu'nun kimliğini henüz tam olarak saptama olanağı bulamadım."

Oysa Mürseloğlu'nun İstanbul sanat çevrelerinin ünlü antikacısı ve başta Sotheby's olmak üzere uluslararası İslami müzayedelerin müdavimi olduğunu bilmemek olanaksızdı. Nitekim önceki gün Londra'da Hürriyet gazetesine verdiği demeçte, kendisinden "Türkiye'de sosyete antikacısı olarak bilinen ve Ayşegül Nadir başta olmak üzere birçok antika koleksiyoncusuna danışmanlık yapan Yaman Mursaloğlu" diye söz edilecekti.

Haberim yayımlanınca antika dünyasında tahsil edilmeyen senet ve çekleri anında tahsil etmekle ün yaptığı söylenen Yaman Mursaloğlu'nun avukatı Mehmet Ulusoy, Anıtlar ve Müzeler Genel Müdür Yardımcısı Tanju Özoral'ı arayacak ve tombak şamdanların Londra'dan getirilip 21 mayısta Ankara'da Türk hükümetine teslim edileceğini söyleyecekti.

Avukat ertesi sabah saat 06.15'te telefonla beni de uyarıracak ve şu bilgileri verecekti:

"Müvekkilim çalıntı olduğunu bilmediği bu tombaklardan birini Londra'da bir açık pazarda (Portobella) 40 milyon liraya satın almış ve Sotheby's müzayedesinde satışa çıkarmış. İkinci şamdanı ise bir başka İngiliz antikacısı yine aynı pazarda satın almış ve o da müvekkilim ile birlikte Sotheby's'de satışa çıkarmış."

Müvekkilim, Türkiye'nin eski antikacılarındandır. Kendisi Türkiye içinde çeşitli antikalar alır satar. Arjantin'den mal toplar ve Türkiye'ye getirir satar."

Avukat Ulusoy, konuşmasını şöyle sürdürmüştü:

"Yayınınız üzerine müvekkilim adına Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürü Tanju Özoral'a sözlü ve yazılı başvurdum. Müvekkilim hakkında herhangi bir adli kovuşturma yapmadan, Interpol'e duyuruda bulunmadan her iki tombak şamdanı kendilerine teslim edeceğimizi söyledik. Müvekkilim, İngilizin sattığı ikinci tombağı da yeni sahibinden satın alarak Türkiye'ye hibe edecek."

Adliye düşmek ve Interpol'ce fişlenmek korkusuyla Yaman Mursaloğlu sözünde durdu

ve her iki tombak şamdanı Ankara'da Türk hükümetine iade ettirdi. Ancak ne var ki Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün olayı Bursa Savcılığı'na resmen duyuracağı bildiriliyor.

Genel müdürlüğün gerekçeleri şöyle:

1. Üç sanık kanıt yokluğu ile Bursa'da aklanmıştı. Şimdi iki tombağın yanı sıra öteki kentlerdeki olaylarla bağlantılı olan yeni kanıtlar bulunmuştur.

2. Mahkeme, olayı ortaya çıkartan polisleri tanık olarak dinleyip ifadelerini her nedense almamıştır.

3. Sanıklardan Süreyya Erhan Karaveziroğlu, resmi ifadesinde iki tombak şamdanı Yaman Mursaloğlu'na İstanbul'da sattığını açık seçik açıklamıştır.

A) Nasıl olur da Mursaloğlu, bu şamdanlara hem İstanbul'da hem Londra'da sahip olur? İstanbul'da sahip olduğu bu iki tombak nasıl olur da Londra'da bitpazarı "Portobella"ya düşer? Nasıl olur da bu iki tombağı orada görüp satın alır? Niye Türkiye'de daha önce gördüğü bu tombak hakkında Türk hükümetine bilgi vermez ve bunları müzayedeye çıkartır? Bu soruların bazılarını yarın yanıtlayacağız.

B) Mursaloğlu, Londra'da Hürriyet'e verdiği demecinde, birbuçuk yıl önce Londra'da bir açık pazardan aldığını iddia etmektedir. Oysa Karaveziroğlu, bunları kendisine birbuçuk yıl önce İstanbul'da sattığını söylemektedir. Hangisi doğrudur?

4. Yaman Mursaloğlu'nun 1987 yılında Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nce verilmiş (725.3) sayılı eski eser ticaret yapma ruhsatı bulunmaktadır. Ancak Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün Bursa Savcılığı'na sunacağı 26.6.1988 tarih ve TORTIEM (34) 671-1042 sayılı Türk ve İslam Eserleri Müzesi Müdürü Nazan Ölçer imzasını taşıyan önemli bir belge-kanıt vardır.

"Adımı korumak için tombağı verdim" iddiasında bulunan antikacı Mursaloğlu'na gönderilen bu yazıda özetle şu noktalar vurgulanmaktadır:

1. Ev ve işyeri olarak belirtilen mekânda İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nce (üstelik Bursa olayından tam bir yıl önce) yapılan aramada tescilsiz eserler ele geçirilmiştir.

2) Yasaya aykırı olarak gösterilen ticaret adresi dışında bir başka yerde (Antikacılar Çarşısı'nda) bir başka işyeri bulunmaktadır.

Bu nedenle 1990 yılına kadar geçerli olan Mursaloğlu'nun antika ticareti yapma ruhsatı 1988'de, Bursa olayından bir yıl önce iptal edilmiştir.

Bu durumda nasıl oluyor da 24 Haziran 1988'den sonra Mursaloğlu, bu şamdanları satın alıp satabiliyor?

Yetkililer, 24 Haziran 1988 tarihli bu mektuptan sonra Yaman Mursaloğlu'nun sattığı tüm eski eserlerin yasal dayanaktan yoksun olduğunu ve kökeni bilinmeyen bu eserleri satın alanların da sorumlu olabilecekleri ve bu sorumluluktan kurtulmak için en yakın müzeye bu konuda bilgi vermeleri uyarısında bulunuyorlar.